

Реферат на тему: "Основ'яни про творчість Т.Шевченка"

Тарас Шевченко

Помітним національно-культурним осередком українців у середині XIX ст. став петербурзький часопис "Основа" (1861-1862), редагований кирило-мефодієвцем В.Білозерським. У роботі журналу взяли участь Т.Шевченко, П.Куліш, М.Костомаров, а з нових авторів – О.Кузьменко, Марко Вовчок, Д.Мордовець, Л.Глібов, Ганна Барвінок, О.Кониський, С.Руданський, О.Стороженко та інші. Основною проблемою для часопису була проблема національного.

Журнал закликав інтелігенцію вивчати історію українського народу, розвивати національну культуру, відповідно приділяючи на своїх сторінках велику увагу історичним працям, різноманітним фольклорно-етнографічним матеріалам, статтям про українську мову та літературу. "Основа" полемізувала з тогочасною реакційною шовіністичною польською, російською, французькою та німецькою пресою, захищаючи політичне та культурно-освітнє життя в Україні.

Поява журналу тісно пов'язана з іменем Т.Шевченка. Так, у листі від 25 травня 1859 р. поет писав: "... восени буде у нас свій журнал під редакцією Белозерского і Макарова" [1, 232], а в листі до Я.Кухаренка від 25 березня 1860 р. він назвав альманах "Хата" попередником "будущого журналу "Основа" [1, 251]. В організації "Основи", в підготовці до видання її перших випусків Т.Шевченко брав активну участь. Для неї він передав свої неопубліковані поезії. Літературознавець М.Бернштейн відзначає, що хоч Т.Шевченко і не належав до керівного ядра "Основи", проте журнал йому зобов'язаний своїм існуванням. "Твори Шевченка, — пише дослідник, — як і матеріали про нього, які друкувалися в кожному номері журналу, від першого до останнього, становили найбільш знаменне і цінне в "Основі", що відразу ж піднесло журнал" [2, 31].

До речі, М.Чернишевський в рецензії на перше число журналу "Основа" за 1861 р. [3, 68-83], оцінюючи досить зневажливо творчість І.Котляревського, Г.Квітки-Основ'яненка, П.Гулака-Артемовського, зазначає, що право на малоросійську белетристику і поезію вже визнано навіть обскурантами, але наукові праці малоросійською мовою з'являться тоді, коли освічені люди будуть не тільки розмовляти, а й думати малоруською мовою.

Разом з тим М.Чернишевський підкреслює значущість творчості Т.Шевченка: "Когда у поляков явился Мицкевич, они перестали нуждаться в снисходительных отзывах каких-нибудь французских или немецких критиков: не признавать польскую литературу значило бы тогда только обнаруживать собственную дикость. Имея теперь такого поэта, как Шевченко, малорусская литература также не нуждается ни в чьей благосклонности. Да и кроме Шевченко пишут теперь на малорусском языке люди, которые были бы не последними писателями в литературе и побогаче великорусской"

[3, 73]. Одначе російський критик надає перевагу тим письменникам, які творять російською мовою. На думку М.Чернишевського, вони належать до людей, "наиболее заботящихся во развитии малорусской народности" [3, 75]. Такі думки передового критика свідчать про дієвість шовіністичних засад у культурі, пропагованих ще В.Белінським. Хоча М.Чернишевський виправдовує існування української мови і літератури, але лише для здобуття простим людом рідною мовою елементарної освіти.

Друга, лютнева книжка "Основи" починалася спеціальним повідомленням про смерть Т.Шевченка. "Кто знал его как поэта и человека, поймет всю великость нашей утраты. Украина ответит стоном на страшную весть о смерти нашего батька: так все привыкли называть Тараса. Она потеряла в нем свое самое горячее сердце, свою славу, свою печаль и отраду ... Теперь Украина действительно вдова-сиротина, сирота-небога, как он называл ее в своих вечно юных, полных безграничной любви и тоски, истинно народных созданиях" [4].

Часопис "Основа" за березень 1861 р. опублікував ряд матеріалів, присвячених вшануванню пам'яті Кобзаря. На початку книжки — стаття художника Л.Жемчужникова "Воспоминание о Шевченке; его смерть и погребение" [5, 1-21].

З глибокою повагою ставився до Т.Шевченка російський митець. Наголошуючи на постійних життєвих випробуваннях Т.Шевченка, автор статті разом з тим підкреслює його велику людяність. Постійне горе не зломило його, він залишився чистим серцем і помислами. "Поэт, гражданин, живописец, гравер, певец, — он везде шел честно и разумно" [5, 2], — стверджує автор спогадів.

Оцінюючи малярську спадщину Т.Шевченка, Л.Жемчужников наголошує, що він був в числі тих перших, хто звернувся до рідних джерел. Але ніхто з них не зумів виразити народний дух настільки сильно і свідомо, як Т.Шевченко.

Зазначимо, що Л.Жемчужников відкидає звинувачення багатьох критиків в одноманітності поезії Т.Шевченка. "Упрек этот несправедлив, — заперечує він. — Его поэзия была отголоском жизни, однообразным настолько, насколько однообразна жизнь народа" [5, 20]. Т.Шевченко вийшов з простого народу, та він не тільки не відвернувся від злиднів і сіряка, але "и нас обернул лицом к народу, и заставил полюбить его и сочувствовать его скорби. Он шел попереду, указывая и чистоту слова, и чистоту мысли, и чистоту жизни" [5, 19] — підкреслює Л.Жемчужников.

Як висновок постають такі образні узагальнення Л.Жемчужникова: "Жизнь Шевченка, вся вместе взятая, есть песнь. Это — печальное, высокохудожественное произведение. Вырванный из народа, он представляет собою самый поэтический его образчик" [5, 20].

Прикметним є те, що у статті наводиться розповідь О.Лазаревського про останні дні життя поета і прощальні промови над його труною.

Так, П.Куліш у своїй прощальній промові підкреслює значення Т.Шевченка як творця української літературної мови. Тут наголошується: "Немає з нас ні одного достойного проректи рідне слово над домовиною Шевченка: уся сила і вся краса нашої мови тільки йому одному відкрилася" [5, 5]. Завдяки Т.Шевченкові, переконаний

П.Куліш, маємо право виголошувати цю промову рідним українським словом.

Ідеї Т.Шевченка загального добра, братерської єдності народів і соціальної справедливості прийнятні для всіх поколінь і націй. Тому його творчість як скарбниця народної мудрості є національним надбанням не тільки українців, а й усього слов'янства. Такі думки прозвучали в промові П.Куліша.

В організації похорону Т.Шевченка в Петербурзі брав участь і редактор "Основи" В.Білозерський. Ним теж була підготовлена прощальна промова, однак з невідомих причин не була тоді виголошена. "Слово над гробом Шевченка" В.Білозерського було подане у статті Л.Жемчужникова.

Високо підносить В.Білозерський ім'я національного пророка, який вказав путь своїм землякам. Особливо патетично звучить прохання, висловлене до Т.Шевченка, благословити послідовників його справи "на неустанну роботу для добра України і всього світу" [5, 7].

Зазначимо, що у шостій книжці часопису "Основа" за 1861 р. була опублікована анонімна стаття "Значение Шевченко для Украины". Як було встановлено, автор її — сам редактор журналу [6, 28]. Тут подано чимало матеріалів до біографії поета, спогади автора статті. Особливо цікаве свідчення В.Білозерського про вимоги письменника до написання творів. Якось Т.Шевченка запитали, чи не слід було б Марку Вовчку писати лише українською мовою. "Да пусть Марко Вовчок пишет хоть по-самоедски, лишь бы это была правда" [7, 6] — відповів поет.

Про глибоку повагу до пам'яті народного співця йдеться в заувагах В.Білозерського про могилу Т.Шевченка в Петербурзі. Він пише: "Могила Шевченко вся была в зелени и венках; из-за них не видно было ни земли, ни снега, и она скорее напоминала весну, жизнь, чем смерть" [7, 27].

Слід наголосити на редакційній діяльності В.Білозерського, який вмістив в "Основі" чимало раніше не опублікованих творів поета, спогадів про нього та літературно-критичних досліджень.

У статті Л.Жемчужникова з-поміж інших матеріалів виділяється промова М.Костомарова. Тут наголошується, що поезія Т.Шевченка знайшла розуміння і любов серед чистих душ людей різних національностей, здатних розуміти прекрасне. Саме в цьому полягає велика сила справжньої поезії, твердить автор. В якій би винятковій формі вона не проявлялася, як би тісно не пов'язувалася з народністю і місцевими колоритами, — її загальнолюдський смисл зрозумілий усім.

Л.Жемчужников акцентує на промові студента історико-філологічного факультету Петербурзького університету В.Хорошевського, яка була виголошена польською мовою. "Она показала, что наш народный поэт внушал чувства справедливости соплеменникам нашим, возвышающимся над предрассудками" [5, 9] — відзначає Л.Жемчужников. Шаноблива промова В.Хорошевського справила глибоке враження на всіх, хто був присутній на похороні.

Польське слово В.Хорошевського вшанувало славу "достойно руського поета" [5, 9]. Промовець висловив надію, що творчість Т.Шевченка прислужилася ідеї братерського

єднання народів, розрізнених давньою ворожнечею.

Величезна туга звучить в поетичних рядках прощання О.Чужбинського і П.Таволги. Провідна думка цих віршів – слава Кобзаря буде вшанована нащадками у гідному продовженні його справи національного утвердження.

Слід звернути особливу увагу на промову "Рідне слово над тілом Тараса Григоровича Шевченка", з якою виступив від імені студентства Ф.Хартахай. Зазначимо, що у статті Л.Жемчужникова вона подана з деякими купюрами, переважно редакційного характеру. А повний текст її, який зберігається у відділі рукописів ЦНБ НАН України, опублікований Д.Іофановим [8, 94-96].

Виголошена в стилі народних голосінь, промова Ф.Хартахая відзначається барвистістю й образністю мови, вона багата яскравими поетичними зворотами й порівняннями. У промові підкреслюється безмірна повага й любов народу до свого Кобзаря, значення Т.Шевченка для України. "Сумно і страшно вимовить, — заявив Ф.Хартахай, – "Тарас Григорович умер!", а ще страшніше сказати: "На чужій чужині!" Не має Україна тепер своєї втіхи, минулися думи і пісні. Мабуть, припускає промовець, втомився Тарас сльози лити. І далі звучать велемовні запитання-вигуки: Хто ж тепер заспіває рідну пісню степу і могилам, Дніпру широкому?! Хто зуміє так широко любити рідну землю і покласти за неї душу?!"

На винятковій чесності народного оборонця, його боротьбі за переконання наголошується й у промові Н.Курочкина. Все життя Т.Шевченка, підкреслюється тут, – суцільне випробування долі. Прижиттєве щастя не для нього, підсумовує промовець, його чекає інше – вічна слава.

Ряд промов подаються Л.Жемчужниковим із заувагою, що вони не були виголошені. Це промови пермянина Южакова та поета О.Чужбинського.

Невимовної туги і жалю сповнене "Голосіння українок" О.Білозерської, яке вдало наслідує народні голосіння. Тут наявні численні деталі народного обряду похорону, що свідчить про досконале знання Ганною Барвінок народних звичаїв. У "Голосінні українок" – багата образна система, влучні порівняння і постійна гіперболізація з наростаючою градацією.

Загалом стаття Л.Жемчужникова є своєрідною підбіркою матеріалів вшанування пам'яті великого поета і мужньої людини, що, незважаючи на постійні життєві випробування, зуміла пронести крізь роки щирість серця і високість думки.

Смерть Т.Шевченка стала приводом для написання статті Г.Т. "Несколько слов о народности в религиозной жизни" [9, 128-142]. Невстановлений автор відстоює думку, що самотність будь-якого народу не втрачається через "сторонні позитивні впливи" (зокрема релігію християнства), а тільки набуває якісно нового розвитку. Однак вплив цей, зауважує, не має бути безмовним підкоренням. Це дуже негативне явище, як і інша крайність – замкнутість.

Український народ, який має багату історію і мову, зумів зберегти свою самотність і надію на краще майбутнє. Автор статті зауважує також, що розвиток нової української літератури, яка привернула до себе увагу не тільки малоросіян,

безумовно, набув нової сили і якості завдяки Т.Шевченкові, гідному сину свого народу. "Народ, среди которого появилась такая личность, как Шевченко, не погибнет в круговороте истории, не совершив своего назначения ... После Шевченка наша народность имеет законное право на свое существование" [9, 129].

Аналізуючи поему "Гайдамаки", автор статті наголошує на релігійному характері визвольної боротьби українців. Однак він не завжди вбачає у цьому тільки позитивне. Змальована сцена вбивства Гонтою своїх дітей-католиків свідчить про моральну боротьбу в душі Гонти "двух противоположных чувств в герое - любви отца-христианина к детям и ненавистью к врагам-католикам" [9, 138]. Однак не думка про кроваву помсту стала джерелом поеми Т.Шевченка, а почуття істинно християнські ("Болит сердце, как гдаеш: Старих слов'ян діти впились кров'ю").

У поемі "Наймичка" автор теж вбачає елементи релігійного світобачення українців. Отже, Т.Шевченко вкладає в свою поезію релігійний елемент не тільки тоді, "когда его собственная душа волнуется и кипит теми или другими мыслями и чувствами" [9, 139]. Так, згадуючи рідну землю в чужій стороні (тобто на засланні), поет малює свято Різдва Христового, що є для нього своєрідним очищенням душі.

Особливо наголошує критик на Шевченковому перекладі "Давидових псалмів", де письменник не копіює релігійний текст, а відтворює тільки ті моменти твору, які співзвучні його душі.

Як робить висновок автор статті, у всіх поезіях Т.Шевченка виразно відчутний релігійний елемент. "Этим мы не хотим сказать, что поэзия Шевченка есть поэзия религиозная: в таком случае мы приписали бы поэзии Шевченка (вопреки всякой истине) исключительность и лишили бы ее той полноты, какая свойственна поэзии всех истинно великих поэтов. Нет, мы хотели сказать только то, что в поэзии Шевченка есть и элемент религиозный ..." [9, 141].

Намагається досягнути феномен творчості Т.Шевченка і М.Костомаров у статті "Воспоминание о двух малярах" [10, 44-56].

М.Костомаров проводить у статті своєрідну паралель між долею обдарованого кріпака Грицька, чий талант не проявився в повну силу, і долею колишнього кріпака – великого поета і художника Т.Шевченка. Поетична натура Грицька через постійні злидні притупилася: його вже не чарувала краса природи, "ему скучны казались Пушкин и Жуковский; даже стихи Шевченка не пробудили в нем сочувствия по родственности языка. Только Квиткины повести заняли его, но не по художественности, а по верности изображения крестьянского быта, в котором он сам родился и вырос" [10, 47]. Поетичість вже не захоплювала його, тільки побутовий натуралізм в описі селянського життя ще міг привернути його увагу, зацікавити окремими деталями рідної стихії. Талант Т.Шевченка зумів вирватися з кріпацької залежності, "вывел его из тесной сферы неизвестности для высоких дум, тяжелых страданий и бессмертия" [10, 48].

Описуючи першу зустріч із Т.Шевченком, М.Костомаров акцентує на враженні, яке на нього справила ця неординарна особистість. Недовір'я і настороженість Т.Шевченка

до слів М.Костомарова, як пояснює останній, було зумовлене своєрідністю українського характеру, що сформувався внаслідок постійного обману і двоєдушності панівного народу. Ця риса в останні роки життя Т.Шевченка перейшла в іншу крайність – надмірне довір'я.

Недруковані вірші Т.Шевченка, що їх прочитав сам автор, справили на М.Костомарова надзвичайно сильне враження: "Меня обдало страхом: впечатление, которое они производили, напомнило мне Шиллерову балладу "Занавешенный Санский Истукан". Я увидел, что муза Шевченка раздирала завесу народной жизни. И страшно, и сладко, и больно, и упоительно было заглянуть туда!" [10, 49].

Поезія, переконаний М.Костомаров, завжди веде вперед громадський поступ, історія, наука та практика слідує за поезією вказаними шляхами. З цього погляду Т.Шевченко є першопрохідцем, чий важкий труд має прислужитися у визвольній боротьбі знедоленого люду. Тарасова муза сміливо вказала світло істини простому народу, відкрила інтелігенції "таємну завісу", за якою крилося невідоме їй життя. Поезія Т.Шевченка істинна, творець її витримав усі випробування долі, залишився чистим у всіх переконаннях, свіжість поетичного чуття Т.Шевченка вражає і досі. Однак, зауважує критик, талант його великої творчості починає слабнути. Порівнюючи огненні вірші Т.Шевченка 40-х років з поезіями, створеними в останні роки, М.Костомаров відзначає їх суттєву різницю.

Поет-страдник тільки в кінці днів своїх був овіяний заслуженою славою. Україна вбачала в ньому свого народного поета. Росіяни і поляки признали в ньому великий поетичний талант. М.Костомаров відзначає, що Т.Шевченко не був поетом лише однієї народності, його поезія вищого злету.

М.Костомаров намагається з'ясувати поняття народності. Він цілковито відкидає думку, що "народный поэт есть тот, кто может удачно изображать народ и заговорить в его тоне" [10, 50]. Такою постає, наприклад, творчість О.Кольцова. Т.Шевченко ж не підлаштовувався під народний тон. Йому не потрібні були такі зусилля, бо він мислив і говорив, як народ. "Шевченко как поэт – это был сам народ, продолжавший свое поэтическое творчество. Песня Шевченка была сама по себе народная песня, только новая, – такая песня, какую мог бы запеть теперь целый народ, – такая должна была вылиться из народной души в положении народной современной истории" [10, 51]. Т.Шевченко – народний обранець у прямому розумінні цього слова. Народнописенні форми у Т.Шевченка виникли не внаслідок вивчення фольклору чи особливих роздумувань, а згідно природного розвитку в душі митця народної поезії. Геній Т.Шевченка торкнувся цих струн, пробудивши від прозової апатії мовчазність думки. Людина з народу відчула своє Я у віршах Т.Шевченка, доводить М.Костомаров. Цього не дано було О.Кольцову, як і нікому з російських поетів, окрім О.Пушкіна, але його творчість близька не так простому народу, як російській аристократії. "Шевченко говорит так, как народ еще и не говорил, но как он готов был уже заговорить" [10, 51], чекаючи свого творця. Так М.Костомаров акцентує на випереджувальній функції Шевченкової поезії, її органічному зв'язку з фольклором.

До концептуальних положень належить і міркування М.Костомарова про ідейно-естетичну спадкоємність словесної творчості, давньої української лірики й поезії Т.Шевченка. "Поэзия Шевченко – законная, милая дочь старой украинской поэзии, организованной в XVI и XVII веке, так как эта последняя была точно также дочерью древней южнорусской поэзии, той далекой от нас поэзии, о которой годательно можем мы судить по произведениям Игорева певца" [10, 52].

Для становлення української літературної науки програмне значення мали розвідки П.Куліша 1860-х років, більшість яких друкувалися на сторінках "Основи".

У статті "Характер и задача украинской критики" [11, 157-162] П.Куліш, виступаючи з обґрунтуванням самостійності та оригінальності української мови й літератури, наголошує на тому, що національна література має бути багата творами, які вдало відтворюють національну сутність. Це вихідне положення було покладене в основу критичної концепції П.Куліша. Літературознавець наголошує на необхідності чітко визначених принципових засад національної критики. Кожен письменник відчуває й усвідомлює, що сила народного духу полягає саме в народній масі, яка зберігає і вдосконалює закони літературного смаку й істинного розуміння життєвих колізій. Українські письменники – вихідці з народу, і творять вони не для еліти суспільства, задовільняючи їх естетичні смаки, а завжди втілюють народні прагнення. Тому їх треба вважати, переконаний П.Куліш, "созданиями духа народного" [11, 158]. Таким чином, кожен твір нашої літератури, "по преимуществу и почти исключительно народной" [11, 160], має прислужитися у справі національно-культурного розвитку. В іншому випадку твір треба розцінювати як "самозванно украинский" [11, 160], і, зрозуміло, він не буде прийнятий ні громадою, ні критикою. Тому завданням української літературної критики є строгий відбір творів стосовно народноестетичних ідеалів. Народність літератури виступає головним чинником у справі національно-культурного розвитку. Яскравим свідченням цього, на думку П.Куліша, є вірші Т.Шевченка. І поема "Катерина", й елегія "Нащо мені чорні брови", незважаючи на свою різноплановість, примушують серце українця усвідомлювати свою національну приналежність.

Ідея народності літератури в П.Куліша тісно пов'язується з історичним минулим. Він підкреслює правильність думки Т.Шевченка про "предків наших... тяжкі діла". Реально оцінити теперішнє становище нації і її майбутнє, переконаний П.Куліш, допоможе усвідомлення історичних помилок. Отже, основна заслуга великого поета полягає в тому, що Т.Шевченко "підняв ... з домовин нашу німу пам'ять, визвав на суд нашу мовчазну старосвіщину і поставив перед нею українця, який він єсть тепер, яким він через свою історію стався". Думи Кобзаря, його старий Перебендя, прості батьки Катерини, їх великомучениця-дочка – в цих образах Т.Шевченко "явив високий історичний спосіб словесної живописі" [12, 27]. Не тільки образи історичних діячів Гонти та Залізняка, на переконання П.Куліша, можна вважати історичними, але і звичайних людей як свідчення певної історичної епохи.

Поезія Т.Шевченка основана на високості народних дум і пісень. Устами поета

український народ заспівав про свою долю. "Шевченко – наш поет і первий історик" [12, 27], – робить висновок П.Куліш. Тільки Т.Шевченкові відкрилися високі могили, тільки він реально відтворив події давноминулих днів, не обминувши помилок своїх предків. Т.Шевченко високо підняв народнопоетичне слово, створивши зразок досконалого літературного мовлення. Поетичний світ Т.Шевченка дав змогу по-іншому подивитися на просту величність сільського світу у Г.Квітки, зрозуміти, що народні звичаї – це така ж історія народного духу, що й пісня та дума. Т.Шевченко вказав шлях усій українській словесності — "іти ... за своїм генієм народним" [12, 28].

Підносячи історичні заслуги Т.Шевченка, П.Куліш водночас недооцінює "Історію Русів" та "Енеїду" І.Котляревського. Г.Квітку-Основ'яненка критик вважає першопрохідцем у справі піднесення національного духу, а Т.Шевченко "застав нас уже готовими слухати його думи смутні ..." [12, 29]. Слово Т.Шевченка черпало силу у своїй народності. Відвернувши занепад української мови, він окреслив шлях її подальшого розвитку на основі духа народного. Т.Шевченко підніс авторитет України, пробудив громадську діяльність своїх земляків. Так з'ясовує критик значення творчості Т.Шевченка. Усіма гранями своєї творчості, "поставивши собі за найвищий взір творчества велику душу народню" [12, 31], Т.Шевченко вказав шлях українській інтелігенції. "Чого стоїть Шевченко як поет народній" насамперед знає простий народ. Т.Шевченко возвеличив його духовний образ, вказав шлях народній просвіті. Нова сила поезії Кобзаря відкрилася після його смерті. Слава Т.Шевченка, переконаний П.Куліш, житиме, доки українці будуть усвідомювати себе українцями. "Невелика книжка з його писання вийде, а про ту книжку можна вдесятеро більшу написати" [12, 32], – так спрямовує П.Куліш майбутню діяльність дослідників, водночас скромно оцінивши свою роботу: "а з нас буде й того, що ми, як думали, як серцем чули, так про Тараса попросту написали" [12, 32].

Свого часу проф. М.Плевако, аналізуючи статтю П.Куліша "Чого стоїть Шевченко, як поет народній", зауважив, що ця стаття написана у формі поетичного панегирика, не справжньої критики" [13, 13], тому і недооцінив її наукову вартісність. Уточнюючи таке твердження, слід зауважити, що П.Куліш сам визначив характер манери викладу в статті її назвою – "Листи з хутора".

Початок 60-х років – час високого поцінування П.Кулішем творчості Т.Шевченка. Він часто підносить її не тільки на слов'янський, й на світовий рівень. Так, наприклад, виступаючи в річницю смерті Кобзаря на обіді, де були присутні представники багатьох європейських країн, П.Куліш, зробивши наголос на тому, що геніальний український поет вийшов з "убогої маси народу", яка тривалий час була позбавлена всіх прав громадянства, зауважив: "Поэтому-то и сам Шевченко, с его самобытным умом и талантом, с его глубоким чувством, с его победоносною силою слова, так дорог каждому представителю какой бы то не было народности" [14, 28].

Часто часопис "Основа", друкуючи Шевченкові твори, подавав до них примітки П.Куліша. Так, публікуючи уривок з поеми "Мар'яна-черниця", він відзначає її недовершеність, знаходить чимало "слабких віршів" і "розтягнутих" місць, які вказують

на те, що Т.Шевченко не завершив над поемою роботу. Водночас як "начерк майбутнього твору" цей уривок поеми, підкреслює П.Куліш, є "чудовим": поема "дышет свежеею силою молодого еще таланта, и есть в ней места высокопоэтические" [15, 1].

Літературно слабкою вважає П.Куліш і драму "Назар Стодоля" [16, 3-9]. У цій же примітці він характеризує Т.Шевченка як поета-лірика, що "стоит наравне с величайшими народными поэтами" [16, 4], та визначає "вищість" поетичних творів митця над прозою.

Аналізуючи творчість інших авторів, П.Куліш часто зіставляє з творчістю Кобзаря. Так, у передмові до "Чорноморського побиту на Кубані" Я.Кухаренка він відзначає високу оцінку Т.Шевченком цього твору [17, 3]. Осмислюючи український літературний процес початку 40-х років, П.Куліш пише, що у творчості Т.Шевченка література утвердилася на "народних началах" [17, 2-3], а висока поетичність віршів Т.Шевченка є зразком для їх послідовників: "прелесть его стиха, глубина его чувства были неотразимы" [17, 2].

У статті "Простонародность в украинской словесности" [18, 1-10], відстоюючи народницькі засади в літературі, критик знову звертається до творчості Т.Шевченка. Згадавши час цілковитого неприйняття російською критикою української літератури, П.Куліш наголошує, що саме народність у літературі дала їй змогу утвердитися. Народнофілософські начала в творчості українських письменників свідчать про їх ідейну близькість з узагальненим образом людини з народу. Тому, зазначає він, вірші Т.Шевченка як уособлення цього дорогої всім українцям.

Доречно нагадати і про захист Т.Шевченка П.Кулішем від нападок дописувача московського "Дня" Соковенка, який цілковито відкидав мистецьку вартість Шевченкових творів останніх років [19, 36-40]. У цій же полемічній статті критик негативно оцінює переклади М.Гербея творів Кобзаря, зауважуючи, що російський поет перетворив "Шевченкову кобзу в великорусскую балалайку" [19, 39]. Такий переклад тільки утвердить російських обивателів у думці про тотожність української і російської мов.

Отже, як відзначає Р.Гром'як, "всі матеріали "Основи" і літературно-критичні статті П.Куліша справді надихані національною ідеєю, розумінням її як духовної категорії" [20, 91].

Критичні виступи в петербурзькій "Основі" відтворюють становлення української літературної науки і зокрема шевченкознавства. "...за найяскравіших виразників позиції журналу" слід вважати, за спостереженням М.Зерова, розвідки М.Костомарова і П.Куліша [21, 215]. Примітно, що саме творчість Т.Шевченка стає визначальним фактором в утвердженні національної програми часопису.

Література

1. Шевченко Т. Повне зібр. тв.: У 6 т. – Т.6 Листи. Нотатки. Фольклорні записи. – К.: Вид-во АН УРСР, 1964. – 643 с.
2. Бернштейн М. Журнал "Основа" і український літературний процес кінця 50-60-х років XIX ст. — К.: Вид-во АН УРСР, 1959. — 216 с.

3. Современник. - 1861. - Т.85. — № 1. - С.68-83.
4. Основа. — 1861. — №2. — Перші дві нумеровані сторінки.
5. Основа. - 1861. — №3. — С.1-21.
6. Бойко І.З., Гіммельфарб Г.М. Т.Г.Шевченко. Бібліографія літератури про життя і творчість. 1839-1959: У 2 т. - Т. 1. - К., 1963.
7. Основа. - 1861. — № 6. — С.6 — 27.
8. Іофанов Д. Матеріали про життя і творчість Тараса Шевченка. - К.: Держлітвидав України, 1957. — 237 с.
9. Основа. — 1861. — №4. - С. 128 — 142.
10. Основа. - 1861. — № 4. - С. 44 — 56.
11. Основа. - 1861. — № 2. - С. 157 — 162.
12. Основа. - 1861. — № 3. - С.25 — 32.
13. Плевако М. Шевченко й критика: Еволюція поглядів на Шевченка.-Харків: Червоний шлях, 1924. — 75 с.
14. Основа. — 1862. — №3. — С.28.
15. Основа. - 1861. — № 9. - С.1.
16. Основа. — 1862. — № 9. — С.3 — 9.
17. Основа. - 1861. — № 11 — 12. - С.1 — 5.
18. Основа. - 1862. — № 1. - С. 1 — 10.
19. Основа. - 1862. — № 3. - С. 36 — 40.
20. Гром'як Р. Історія української літературної критики (від початків до кінця ХІХ століття). Посібник для студентів гуманітарних факультетів вищих навчальних закладів. - Тернопіль: Підручники і посібники, 1999. - 224 с.
21. Зеров М. Українське письменство ХІХ ст. // Зеров. Твори: В 2 т. - К.: Дніпро, 1990. - Т.2. — С.4 — 245.